

'Ђурђевдан – tradicije i obiĉaji'

Автор(и): Растителна заштита
Дата: 06.05.2026 Број: 5/2026

Ђурђевдан (6. мај) један је од највећих пролећних празника у Бугарској, повезан са буђењем природе, плодношћу, стоћарством и прославом Светог Ђорђа Победonosца. Он обједињује хришћанске традиције, народна веровања (Пастирски дан) и званични Дан храбрости и Бугарске војске.

У бугарском народном календару Ђурђевдан је један од главних празника у години и често се доживљава као највећи пролећни празник, чак и више поштован од Ускрса. Бројне народне песме певaju: *Леп је Ускрс, али је још лепши Ђурђевдан.*

Познат је и по локалним називима као што су Gergjovden, Gergevden, Gjurgovden, Gergi, Džurdževdan (у традиционално хришћанским насељима), као и Hadirlez и Adreles (код претежно

muslimanskih zajednica). Praznik je kalendarski određen – slavi se 6. maja na svim teritorijama koje naseljavaju Bugari. On označava početak letnje polovine poljoprivredne godine, koja se završava na Mitrovdan. Ovaj položaj u prazničnom kalendaru određuje njegove izuzetno bogate ritualne prakse, usmerene na obezbeđivanje zdravlja ljudi i plodnosti polja i životinja, obuhvatajući sve oblasti ekonomskog i društvenog života.

Iznete su brojne hipoteze o poreklu praznika, uključujući da je nasleđen od starih Tračana, da je drevni slovenski praznik i da potiče iz Azije i povezan je sa običajima Protobugara.

Povučene su brojne paralele između Đurđevdana i njegovih junaka i simbola, te raznih drevnih i kasnijih verovanja i artefakata – na primer, Sveti Đorđe se poredi sa Tračkim Herojem, a Vitezovi Okruglog stola sa njim. Slično tome, praznik je doživeo različite kulturne uticaje tokom svog viševjekovnog postojanja.

Sveti Đorđe se tradicionalno doživljava kao gospodar prolećne vlage i plodnosti (kaže se da otključava izvore i vlagu, što je povezano sa mitom o njegovoj pobedi nad zmajem (ili zmijom), i da hoda i nadgleda polja i useve – uopšteno, veruje se da luta posle smrti i priskače u pomoć kada je potrebno), zaštitnik zemljoradnika, i što je najvažnije – pastira i njihovih stada, zbog čega se Đurđevdan definiše i kao Pastirski dan, a životinjske žrtve su posebno karakteristične za njega.

Rosa i voda

U noći uoči praznika (tj. 5. ili 6. maja, ali u periodu poznatom kao "pre prvih petlova"), postoji tradicija odlaska na relativno osamljeno travnato mesto gde bi životinje mogle da pasu, i tamo uspostavljanje kontakta sa jutarnjom rosom, što se naziva "kupanje". Drugi ritualni trenutak vezan za rosu je sakupljanje i donošenje kući. Veruje se da rosa sakupljena na Đurđevdan ima posebnu isceliteljsku moć.

Pored "kupanja" u rosi, praktikuje se i ritualno kupanje u rekama i izvorima. U Čepelareu, južna Bugarska, nakon hodanja po rosi, bugarski muslimani odlaze na sveti izvor Svetog Đorđa, gde se umivaju ili kupaju; kupanje u rekama i izvorima takođe se odvija širom centralnih Rodopa, kao i na raznim drugim mestima poput oblasti Trjavna i Kazanlak. Postoji običaj donošenja kući vode sakupljene pod ovim uslovima (na nekim mestima se nosi u potpunoj tišini – takozvana nema voda), koja se koristi za mešenje obrednog hleba. Na nekim mestima (oblasti Razgrad, Plovdiv), veruje se da je na ovaj dan voda toliko isceliteljska i snagodavna da se čak i medvedi prvi put u

godini kupaju na ovaj dan, a postoji i verovanje da je ovo dan kada se bude iz zimskog sna.

Rašireno je verovanje da je kiša na Đurđevdan (kao i na Spasovdan) posebno plodonosna – "svaka kap donosi zlatnik".

Zelenilo i rituali plodnosti

Nakon kupanja u rosi, na putu kući (koji možda nije tokom noći), ljudi беру свеже зелене биљке (geranijum, bukva, kopriva, jorgovan, itd.) da ukrase vrata i pragove kuća, štala i torova; stavljaju se na dečiju posteljinu i na jarmove stoke; prave se venci i stavljaju na glave domaćih životinja. Momci (neoženjeni mladići) ukrašavaju kapije svojih voljenih zelenilom, dok devojke (neudate devojke) pletu bukete i venci i stavljaju ih u kosu. U oblasti Kjustendil, devojke беру "lepič" (čičak) i stavljaju ga na odeću kako bi se momci lepili za njih; Pomak devojke iz oblasti Čepelare "traže ljubavnu travu delidilen" i kite se njome kako bi bile poželjne (vrsta ljubavne magije). U ovom kontekstu, raširen je običaj pravljenja ljuljaški na Đurđevdan. One se vezuju za visoko, lisnato drvo, a žene ljuljaju muškarci, uz pesme i dijaloge sa skrivenim bračno-seksualnim konotacijama. Pored ljuljanja, gotovo na celoj bugarskoj etničkoj teritoriji, na lisnata drveta se kače vage, na kojima se ljudi mere, verujući da je ovo jedan od načina da budu zdravi i krepki tokom cele godine.

Takođe se veruje da, kao na Ivanjdan (Enjovden), rano ujutro na Đurđevdan, bilje ima posebnu isceliteljsku moć, pa se stoga bilje i sakuplja. Praktikuje se i magija za "krađu" plodnosti sa tuđih imanja (tj. privlačenje sreće u pogledu žetve), i stoga, u noći uoči praznika, vračevi (iskušavačice i isceliteljke) izvode svoju magiju za "preuzimanje" tuđe plodnosti – oni "iskušavaju" plodove polja i mleko i plodnost stoke. Da bi se zaštitili od ovoga, u nekim delovima Bugarske ljudi pokušavaju da ubiju zmiju na dan uoči Đurđevdana i na sam dan, i prskaju mleko kroz njena usta. I ubijanje zmijsa i takve manipulacije njihovim telima su ili mogu biti ne samo ilegalne već i izuzetno opasne zbog rizika od ujeda ili trovanja (uključujući i zato što čak i kada je zmijsa mrtva, njena vilica ima refleks ujeda i može sadržati otrov ili izazvati ozbiljne infekcije). Takođe se veruje da je ovaj dan jedan od najpogodnijih dana u godini za takozvano "skidanje i mužju" meseca od strane vračeva, tj. pretvaranje u kravu i dobijanje njenog mleka za izvođenje magije.

Na ovaj dan, zemljoradnici uzimaju prvo crveno jaje ofarbano na Veliki četvrtak, obilaze polje sa njim i zakopavaju ga u njegovom centru, verujući da će na ovaj magični način podstaći njegovu plodnost. Ovo se radi i kod štala i torova. Na drugim mestima, čuvaju slamu od Badnje večere i razbacuju je po imanju ili je pale na uzvišenjima unutar seoskog zemljišta kako bi sprečili

grmljavinu i grad. Na sudove koji se koriste za mužu ovaca, stavljaju se geranijum, bosiljak i drugo zeleno bilje, ili se zelene grane zabijaju u sredinu imanja.

Ritualni koji se tiču životinja i žrtvenog jagnjeta

Prema narodnim verovanjima, Sveti Đorđe, pored toga što je zaštitnik zemljoradnika (što je predodređeno njegovim imenom, koje na grčkom znači "zemljoradnik"), takođe je i najmoćniji zaštitnik stada; stoga, veliki deo ritualnih praksi i običaja koji se izvode na njegov praznik ima za cilj obezbeđivanje njihovog zdravlja i plodnosti. Na Đurđevdan, rano ujutro, odvija se ritualno vođenje životinja na prvu zelenu pašu, pri čemu se stado tera zelenim, tj. mladim, štapom. U nekim slučajevima, pastiri pucaju iz pušaka blizu stada kako bi oterali zle duhove.

Običaj klanja jagnjeta (koje se iz tog razloga naziva "đurđevdansko jagnje") na Đurđevdan je raširen na celoj bugarskoj etničkoj teritoriji. U prošlosti, barem u bogatijim regionima i u vremenima većeg blagostanja, očekivalo se da životinjske žrtve budu univerzalne jer:

"... kuća ili zajednica u kojoj se na ovaj dan nije klalo jagnje smatrala se izvan vere, izvan sela."

Danas svi sa imenima Đorđe, Đurđina, Ginka, Gančo i njihovim izvedenicama slave svoju krsnu slavu.